

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název: Model korupce v demokratické společnosti

Autor: Martin Splítek

Shrnutí obsahu práce: viz abstrakt

Celkové hodnocení práce:

Jako oponent musím začít přiznáním o své omezené kompetenci k jejímu posouzení. Mohu se vyjádřit jen k filosofii modelu a k pokusům o interpretaci analýzy jeho chování, nikoliv k vlastnímu matematickému aparátu. Předpokládám, že toto posouzení zajistí konzultant a komise při obhajobě. A co víc: model je konstruován pro analýzu politické korupce a její vliv na fungování parlamentní demokracie, a tak by ho možná lépe posoudil politolog než ekonom. Práce mne přesto zaujala, a – mohu-li- tak autor prokazuje profesionalitu ve standardních postupech vědecké práce i korektnost při interpretaci výsledků analýzy. A oceňuji vysoce i to, že téma aplikace je „společenskou objednávkou“ nejvyšší důležitosti /nejen pro naše české podmínky/.

Téma práce:

Oponent nemá k dispozici „tezi práce“, takže může o splnění zadání práce usuzovat jen nepřímou – z vlastního autorova úvodu v ka1. /na FSV je vložení teze povinou náležitostí práce/. Rozumím-li dobře, tak student dostal jako zadání model autorů Rinaldi-Wirl-Feichtinger //1/ v seznamu literatury/, a na něm má demonstrovat své schopnosti analýzy jeho chování. Ten byl publikován v časopise „Complexity“, jehož čtenářem nejsem. /Tento směr teoretického myšlení má na UK specializovaný PRVOUK/. Korupce je neobyčejně komplexní téma, a kromě zmíněné politologie se jím zabývají autoři v „business ethics“, ekonomické sociologii, teorii kultury...Ti ovšem nejsou zpravidla odborníci na diferenciální rovnice a numerické metody. Modelování dynamických systémů v byznysu /“industrial dynamics“ Jay Forrester z let mého mládí, příliš neuspělo - pokud vím/. U předmětné bakalářské práce je ale zřejmě „mimo mísu“ debatovat o omezeních východisek modelu jiných, již renomovaných autorů. Pokusím se tedy omezit na to, co si student vzal za úkol.

Vlastní příspěvek:

Kapitoly 2 a 3 práce mají zřejmě charakter zasvěceného přehledu a shrnutí- teorie dynamických systémů, a citovaného modelu ad /1/. Vlastní příspěvek autora spočívá v analýze modelu v kap.4, zejména v deseti subkapitolkách analyzujících chování modelu vždy pro jeden volný parametr modelu. Tomu ještě předchází krátká diskuse o rovnovážných stavech; dva první jsou odloženy jako nereálné: společnost bez státu /anarchie/, a společnost bez korupčního chování /utopie/. Zatímco první z nich je v souladu i s institucionální ekonomikou /Douglass North: společnost si vybrala ze dvou zel to menší- stát- proti stavu anarchie/, ve druhém případě je odmítnutí sporné: např.ve skandinávských zemích je

politická korupce minimální, blíží se nule. To odhaluje slabinu ve filosofii modelu: „korupce“ je vnímána jako „normální“, utilitaristické chování těch, kdo „jsou u moci“ /podle lidového úsloví „příležitost dělá zloděje“/. V posledních letech docházejí někteří společenští vědci /Amitai Etzioni/ k tomu, že ekonomie potřebuje rozšířit své paradigma o další dimenzi: deontologii /vedle utilitarismu/, ekonomové S.Zamagni a L.Bruni píšou o nezbytném návratu „etiky ctností“ do ekonomie: v jednorozměrném světě utilitarismu totiž „úlohy přestávají mít řešení“. Jakmile totiž v imperiální ekonomii Gary Beckera postulujeme „racionálního zločince“, pak už jen tím poskytujeme zločinu vědeckou legitimitu. A tyto slabiny lze nalézt i v analýze chování modelu; jsou ale- jak jinak- jen důsledkem předpokladů do modelu vložených.

- Ad 4.3.1: charizmatičtý politik nemusí mít mnoho formálních pravomocí /Masaryk: „nebát se a nekrást“- pak stačí provinilému politikovi, který se dopustil korupčního jednání jen „nepodat ruku“- a je politicky odepsán. Naopak, beskrupulózní politici mohou mít i vysoké pravomoci, a přesto společnost spěje k anarchii /“je třeba to zprivatizovat co nejrychleji- i kdyby se to mělo rozkrást!“- tedy „nebát se krást“/. Úvahy o cyklickém kolísání popularity politiků a míry jejich korumpování /při jiných rozmezích parametru alfa/ narážejí v realitě politiky přece jen na své limity: každý politik má šanci „ustát“ jen jeden, dva skandály. Pak i v málo funkční demokracii prohosподаřů svůj „reputační kapitál“- tedy veřejností vnímané „ctnosti“.
- Ad 4.3.2: model relativně vyrovnaných pravomocí politiků s poloviční účinností jejich akcí by možná stálo za to diskutovat v kontextu přímé demokracie kantonálního typu a širokého využívání plebiscitů. Kromě toho „začarovaný kruh“ popularity /beta větší než 1.666/ na str. 26 je „začarován“ jen v logice utilitárního modelu: vykročení ze „začarování“ lze dosáhnout jen odvážným vsazením na morálku- bez utilitárních kalkulací.
- Ad 4.3.3: „očekávání“ veřejnosti od politiků je skutečně vážný problém /cyklické kolísání euforie a deziluzí/, a platí i pro chování burz /a tím silněji pro zesilující se smyčku provázanosti politických a finančních trhů/. Zkoumání rizik propadnutí se do anarchie je tedy velice důležité.
- Ad 4.3.4: nejasnost v interpretaci výsledků chování „spotřeba vs.-investování“ korupčního výnosu jsou jistě na straně modelu samotného; kromě toho ale právě u tohoto parametru narážíme nejvíce na limity dostupnosti relevantních informací: jak „korupční výnosy“, tak jejich „spotřeba“ a tím spíše „investování“ se odehrávají ve stínové až kriminální ekonomice, a politické garnitury dělají všechno proto, aby zabránily proniknutí světla do příšeří až úplné tmy /majetková přiznání, anonymní vlastnictví- akcie na doručitele atp./. Sofistikovanost modelových technik se tak ocitá v nepoměru ve spolehlivosti dat pro jejich „nakrmění“ a otevírá otázku racionality intelektuálního investování úsilí do modelové tvorby.
- Ad 4.3.5-4.3.6 : „index vnímání korupčnosti“- ale se strany veřejnosti /nikliv investorů a podnikatelů/ je méně zajímavý, mediálně podmíněný, ale přitom odrážející náladu ve společnosti na škále „pobouření“- rezignace“. Je pozoruhodný postoj autora, který

střídání cyklů vzrůstu korupce a éry jejího potírání považuje za zdravou demokracii /str.32/.

- Ad 4.3.7: „Množství zabavených peněz“ z výnosu korupčního jednání je u nás – až na jednu známou výjimku, kdy šlo u bývalého politika o zabavení jen zlomku z korupčního výnosu- podle skandálního rozhodnutí soudce- jen čirou teorií. Zajímavější by v tomto směru bylo zkoumat zkušenosti zemí, které skutečně přikročily k „milionářské dani“ – konfiskacím majetků, u nichž majitel nedokázal doložit jeho původ. Tam by šlo testovat jednoduchý výsledek modelu- čím větší konfiskace-tím nižší korupce.¹
- Ad 4.3.8- 4.3.9: nezávislost tisku a soudního systému a „tah na branku“ vyšetřovatelů /a státních zástupců/ jsou klíčové oblasti pro zkoumání politické korupce. Model se chová intuitivně „rozumně“, a zahrnuje i krajní vyústění, vzpouru veřejnosti.
- Ad 4.3.10: poslední parametr je zajímavý tím, že pracuje s jakýmsi vnitřním morálním sebeomezením příjemce úplatku. V jiné oblasti /podvádění studentů při přijímacích zkouškách/ potvrzuje jiná /magisterská/ práce obhájená na IES FSV, se empiricky potvrzuje existence jakési psychologické meze, kam jsou lidé ochotni zajít. Tento parametr tedy dává možnost model dále rozvíjet i ve směru „deontologie“ a „etiky ,

Matematická úroveň: jak již řečeno, nemohu striktně posoudit- z pohledu institucionálního ekonomy je práce na vysoké úrovni

Práce se zdroji: Originální model neznám, ani zde nemohu dát kategorické stanovisko. U shrnujících kapitol 2. a 3. ani nemusí jít o ambici na zvláštní originalitu, u kap.4 se čtenář může spoléhat, že jde o vlastní výzkumné výsledky.

Formální úprava: v pořádku

Připomínky a otázky:

Během obhajoby by se posluchač mohl vyjádřit k některým komentářům oponenta ad 4.1-4.10.

Závěr:

Práce má ambiciózní téma, na bakalářskou práci až výjimečně ambiciózní. /Zmíněný PRVOUK o teorii komplexních jevů byl převeden z komise pro společenské vědy do komise pro vědy přírodní a matematiku, protože tým vědců se na pole společenských aplikací příliš nevydával – pro její přílišnou „komplexnost“, věnoval se spíše „společensví živočichů“/. Autor prokazuje talent pro vlastní výzkumnou práci, a má již i intence na její pokračování v tomto zaměření. Přes veškeré výhrady a omezení modelové tvroby tohoto typu práci vysoce oceňuji. Je také projevem občanské odpovědnosti- snahou o fundovanější reakci na jednu z naléhavých výzev naší doby.

V Kostelci nad Černými lesy, 13.června 2014 Prof.Ing.Lubomír Mlčoch, CSc.

-

A zde se nejde vyhnout krátkému komentáři k modelu samotnému. Všechny pokusy o matematické modelování zvláště složitých společenských systémů- jejichž aktéry jsou tisíce- miliony aktérů- končí pokusy o interpretaci výsledků vztahů platných uvnitř modelu, a hledání jejich shody s intuitivně očekávanými „rozumnými“